

*Received / Geliş*  
28.11.2017

*Article History*  
*Accepted / Kabul*  
30.11.2017

*Available Online / Yayınlanma*  
15.12.2017

## **THE IMPORTANCE OF INTERNAL CONTROL IN BANK ACCOUNTING AND THE PROPOSAL OF A MULTIVARIABLE MODEL**

**BANKA MUHASEBESİNDE İÇ KONTROLÜN ÖNEMİ VE ÇOK  
DEĞİŞKENLİ BİR MODEL ÖNERİSİ<sup>1</sup>**

***Hasan GÜL<sup>2</sup>***

### **Abstract**

Banking and similar activities constitute the backbone of modern capitalist system in presence. Banks are institutions by which all the elements of the economic system i.e. individuals, families, firms, governments and foreigners are related and intersected. In this regard, banking is an important component of not only economic but also social life. In the past there have been crisis in which banking took the central spot and these were both economically and socially costly. In banking activities, the quality of the internal control system is vital in creating stability and shareholder trust. Internal control is a complete set of precautions and applications intended to meet expectations such as realizing business goals, protecting assets, preventing mistakes, fraud and data asymetry; increasing the quality of the financial reports and complying with the national and international regulations. Being under the influence of many factors, the quality of the internal control also forms many factors. The purpose of this study is to develop a multi-variable research method in terms of internal control. Using literature survey, it has been tried to identify the relations between corporate governance, corporate culture, internal control, accounting conservatism and the quality of financial reports. How to measure the variables and the possible hypotheses within the model are also included in the study. Besides it has been tried to define alternative ways showing the relations between variables.

**Keywords:** Internal control, corporate governance, corporate culture, accounting conservatism, financial reporting.

### **Özet**

Günümüzde bankacılık ve türevi faaliyetler modern kapitalist sistemin bel kemiğini oluşturmaktadır. Bankalar, bireylerden, ailelerden, firmalardan, hükümetlerden ve yabancılardan oluşan ekonomik sistemin tüm unsurlarının ilişkide olduğu ve yollarının kesiştiği kurumlardır. Bu yönüyle bankacılık sadece ekonomik değil sosyal hayatın da önemli bir bileşeni durumundadır. Geçmişte merkezinde bankacılığın olduğu çeşitli krizler yaşandı ve bu krizlerin büyük ekonomik ve sosyal maliyetleri oldu. Bankacılık faaliyetlerinde istikrarın ve paydaş güveninin oluşturulmasında iç kontrol sistemi kalitesinin önemi büyüktür. İç kontrol, işletme amaçlarının gerçekleştirilmesi, varlıkların korunması, hata ve hilelerin önlenmesi, bilgi asimetrisinin önüne geçilmesi, finansal raporların kalitesinin yükseltilmesi, ilgili ulusal ve uluslararası mevzuata uygun faaliyette bulunulması gibi pek çok önemli beklentinin karşılanmasına dönük önlemler ve uygulamalar bütünüdür. İç kontrol kalitesi pek çok faktörün etkisi altında biçimlenirken pek çok faktörü de biçimlendirmektedir. Bu çalışmanın amacı bankacılıkta iç kontrolün önemi üzerinden çok değişkenli bir araştırma modeli önerisi geliştirmektir. Model önerisi çerçevesinde kurumsal yönetim, kurumsal kültür, iç kontrol, ihtiyatlılık ve finansal raporların kalitesi değişkenleri arasındaki ilişkiler literatür yardımıyla tanımlanmaya çalışılmıştır. Değişkenlerin nasıl ölçülebileceği ve model kapsamında geliştirilebilecek hipotezler çalışma kapsamına alınmıştır. Ayrıca, değişkenler arası ilişkileri gösteren alternatif yollar da tanımlanmaya çalışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** İç kontrol, kurumsal yönetim, kurumsal kültür, ihtiyatlılık, finansal raporlama.

<sup>1</sup> Bu makale, Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi ev sahipliğinde Resconggress tarafından düzenlenen I. Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

<sup>2</sup> Öğr. Gör. Dr. Çanakkele Onsekiz Mart Üniversitesi Ezine Meslek Yüksekokulu Muhasebe ve Vergi Bölümü, Email: hasangul@comu.edu.tr

## **GİRİŞ**

Ekonomik sistem piyasa katılımcılarının etkileşiminden doğmaktadır. Piyasa katılımcıları bireylerden, ailelerden, kurumlardan veya firmalardan, hükümetlerden ve yabancılardan oluşmaktadır (Casu, Giradone ve Molyneux, 2006). Kuşkusuz günümüz ekonomik sisteminin en önemli bileşenlerinden biri de finans ve bankacılık kuruluşlarıdır. Bankacılık faaliyetlerinin ekonomik sistemin tüm unsurlarını keşiştiren ve ilişkiye sokan bir yapısı bulunmaktadır. Bu yönüyle bankacılık, sadece ekonomik hayatın değil sosyal hayatın da önemli bir bileşeni durumundadır. Piyasa katılımcıları ve genel olarak toplum, bankacılık sisteminin güvenilir olmasını arzu etmektedirler.

Temel olarak tasarruf sahiplerinden topladıkları paraları fon ihtiyacı içinde bulunan kişi ve kuruluşlara kredi biçiminde veren bankalar, günümüz ekonomik anlayışında önemi ve etkinliği giderek artan bir fonksiyonu yerine getirmektedirler. Banka ve benzeri finans kuruluşlarınca gerçekleştirilen faaliyetlerin etkin bir şekilde izlenmesi ve kontrol edilmesi, hem bankaların kendileri, hem de onlarla iş ilişkisi içinde olan taraflarca büyük önem taşımaktadır (Yıldırım, 2008: 25). Bankacılıkta mesleki ve ahlaki standartlar ile doğru bilginin arzı son derece önemlidir. Fakat bankalar da kar amaçlı kuruluşlardır ve diğer kar amaçlı kuruluşların da zaman zaman yaptıkları gibi bilinçli ya da bilinçsiz yanlışlar yapabilmektedirler.

Geçen yıllar boyunca bankalar çeşitli krizler yaşadı ve bu kriz süreçlerinde yaşananlar bütün sektörlerle etki ederek ekonomileri durma noktasına getirdi. Banka istikrarının sağlanmasının hem makro hem de mikro boyutları bulunmaktadır. Bankalarda iç disiplin, uyum ve paydaş güveninin oluşturulması iç kontrol sayesinde daha iyi benimsenmektedir (Akwaa-Sekyi ve Gene, 2016: 358-359). Düzenlemelerin önemini ve yeterli dış denetimin yararlılığını göz ardı etmeksizin, yeni mali skandalları önlemek için etkin bir iç kontrol sistemi gerekliliği kendini göstermektedir (Fernandez-Laviada, Martinez-Garcia ve Del Corte, 2008: 127).

Genel olarak iç kontrolü işletme amaçlarına ulaşabilmek ve makul bir güvence sağlamak amacıyla işletme tepe yönetimi tarafından ortaya konan politikalar ve prosedürler bütünü olarak tanımlamak mümkündür. İç kontrol, doğru ve güvenilir finansal verilerin elde edilmesi, yanlışlıkların ve usulsüzlüklerin saptanması ve engellenmesi, muhasebe kayıtlarını tam ve doğru bir biçimde yapılması, aktiflerin korunması, yönetim politikalarına sadakatin sağlanması ve işletme hedeflerine ulaşılabilmesi amacıyla ortaya konan tüm ve politika ve prosedürlerdir (Akbulut ve Agun, 2015: 38). İç kontrol, işletmenin yönetim kurulu, yöneticileri ve diğer personel tarafından etkilenen, örgütün amaçlarına ulaşılması bakımından makul bir güvence sağlamak için tasarlanan bir süreçtir (Gül ve Kaban, 2015: 91). COSO'ya<sup>3</sup> (Committee Of Sponsoring Organizations) göre iç kontrol; işletmenin yönetim kurulu, yöneticileri ve diğer personeli tarafından etkilenen (i) faaliyetlerin etkililiği ve verimliliği, (ii) finansal raporlamanın güvenilirliği, (iii) ilgili yasalara ve düzenlemelere uygunluk olarak ifade edilen işletme amaçlarını başarmak üzere makul bir güvence sağlamak için tasarlanan ve yürütülen bir süreçtir (Apak, Erol, Aslan, ve Gül, 2016: 400). İç kontrol temelde finansal raporların kalitesini garanti altına almak, iç denetimi ve dengeyi sağlamak ve kurum kaynaklarını korumak amacıyla bir yönetim mekanizması olarak tasarlanmıştır (Gao ve Jia, 2016: 784).

<sup>3</sup> "COSO (Committee Of Sponsoring Organizations), 1985 yılında ABD'de hileli finansal raporlamaya karşı önlem almak amacıyla kurulmuş bir komitedir. COSO, kurumsal risk yönetimi, iç kontrol ve hile ile mücadele gibi alanlarda rehberlik etmesi amacıyla beş özel sektör organizasyonunun ortak girişimi ile kurulmuştur. Türkiye'de de özellikle kamu kurumları, bankalar ve sermaye piyasası kurumları ile halka açık şirketlerin mevzuatlarında yer alan iç kontrol ile ilgili düzenlemeler COSO modeline göre düzenlenmiştir" (Apak vd., 2016: 400).

“Banka iç kontrol sistemi, banka yönetim kurulu, banka yöneticileri ve diğer banka personelinin etkileneceği bir süreç olduğu ve iç kontrolün herhangi bir zamanda uygulanan prosedür ve politikaların ötesinde süreklilik arz eden ve bankanın her noktasında tüm banka çalışanlarının katılımı ile uygulanan bir sistemdir” (Şendurur, 2010: 157-158). İç kontrol, bankaların tüm çalışma ve faaliyetlerinde verimliliğin ve etkinliğin artırılmasına, maliyetlerin düşürülmesine, yerel kurallara ve uluslararası standartlara uygun şekilde hareket edilmesine katkı sağlamaktadır (Alpaslan, 2015: 60).

İç kontrolü -kesin sınırları olmamakla birlikte- yönetsel kontrol ve muhasebe kontrolü olarak ikili bir yapıda ele almak mümkündür. Yönetsel kontrol, verimliliğin artırılması ve personeli yönetim politikalarına uygun hareket etmeye teşvik edici yöntemlerle ilgilidir. Yönetsel kontrol, istatistikî analizler, zaman ve hareket araştırmaları, başarı raporları, iş gören eğitim programları ve kalite kontrolleri gibi kontrolleri kapsamaktadır. Muhasebe kontrolü ise varlıkların korunması ve güvenilir muhasebe verilerinin sağlanmasına dönük yöntemlerle ilgilidir. Muhasebe kontrolü, yetkilendirme ve onaylama, faaliyetler veya varlıkların korunması, varlıklar üzerindeki fiziki kontroller vb. kontrol önlemlerini içermektedir (Doyrangöl, 2002: 2; Aktürk ve Kılıç, 2015: 6567).

İç kontrol sistemi muhasebe bilgi sisteminin işleyişini ve etkinliğini belirlemekle birlikte işletme genelinde personel eğitimi ve gelişimi, istatistiksel çözümler, kalite kontrolü, üretim planlaması ve yönetici değerlendirilmesi gibi bilgileri de ölçümleme işlevine dahil eden bir sistemdir (Alpaslan, 2015: 3). Bu çalışma kapsamına daha çok iç kontrolün muhasebe kontrolü yönü alınmıştır.

1991-1994 yılları arasında yayınlanan Amerika Birleşik Devletleri Genel Muhasebe Bürosu (GAO) raporlarına göre başarısız bankaların çoğu zayıf iç kontrol yöntemleri nedeniyle yanlış kredi zararı yükümlülüklerine ve karşılıklara sahiptir ve onlar finansal tablolarını da çarpıtmışlardır. Bankaların, büyük ölçekli kredi riskinden korunmak için doğru bireysel kredi değerlendirmesi yapabilmeleri gerekmektedir. Bireysel kredi değerlendirmeleri ise kredi ödeme geçmiş, teminatlar ve diğer ilgili bilgilerin derinlemesine anlaşılmasını gerektirdiğinden, yüksek kalitede bir iç kontrol sistemi zorunludur (Cho ve Chung, 2016: 61-63).

Fernández-Laviada vd. (2008), İspanya'daki 46 banka üzerinde yürüttükleri araştırmayla, özellikle türev ürün kullanan bankaların, piyasaya başka kısıtlamalar getirilmeksizin, sağlam bir iç kontrol sistemiyle yeni finansal felaketlerden kaçınabileceğini tartışmışlardır. Onlara göre denetim için bir destek mekanizması olarak iç kontrol, bankalarda denetime ve birçoğunda türevlerin etkinliğini kontrol etmede temel bir rol üstlenmektedir.

Banka muhasebesinde iç kontrol yapısı pek çok faktörün etkisi altında biçimlenirken pek çok değişkeni de etkilemektedir. Kurumsal yönetim ve kurumsal (örgüt-işletme) kültür iç kontrol sistemini etkileyen değişkenler arasında sayılabilir (Erdoğan, 2009: 31-34). Kurumsal yönetim, kurumsal kültür ve iç kontrol gibi birbirine yakın alanları ilişkilendiren ekonomi ve finans literatürü bulunmaktadır (McNulty ve Akhigbe, 2016: 2).

Kurumsal yönetim<sup>4</sup> (Corporate Governance), eşitlik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk bileşenleriyle felsefesini bulan bir yönetim anlayışını ifade etmektedir.

<sup>4</sup> Türkçe literatürde sıklıkla kurumsal yönetim ve kurumsal yönetim kavramlarının aynı anlamı içerecek şekilde kullanıldığı görülmektedir. Yönetim kavramı daha çok bir sistemde formel ve hiyerarşik ilişkiler içindeki eylemleri ifade etmektedir. Buna karşılık yönetim, yönetimin teknik süreç gereksinimlerini karşılayan, ancak hiyerarşik ilişkiler içinde işbirliği, katılım ve paylaşım gibi mekanizmaları devreye sokan etik kurallar ile gelenekleri de dikkate alan tümelşik bir yaklaşımı tanımlamaktadır. Yönetişim, yönetim

Eşitlik, pay ve menfaat sahiplerine eşit davranılmasını; şeffaflık, kuruma ait bilgilerin zamanında, doğru, eksiksiz ve anlaşılabilir şekilde kamuya duyurulmasına; hesap verilebilirlik, şirket yönetiminin hesap vermesine; sorumluluk ise faaliyetlerin mevzuata ve sözleşmelere uygun yürütülmesini ifade etmektedir. Kurumsal yönetim, adil, saydam, hesap verme, kamuyu aydınlatma ve sorumluluk gibi kavramlar üzerine kurulu kurumsal verimliliğin artırılmasına yönelik bir yönetim anlayışına vurgu yapmaktadır (Baskıcı, 2015: 164; Tekin, 2003: 1). Kurumsal yönetim, hissedarlarca işletme yöneticilerinin kullanımına sunulan varlıklar ve değerlerin verimli sonuç verecek biçimde kullanılmasını ve yöneticilerin bu kullanım biçimi ile alınan sonuçlar hakkında hissedarlara (ve bir yönüyle tüm topluma) hesap verecek durumda bulunmalarını amaçlayan bir anlayışı ifade etmektedir (Apak vd., 2016: 404; Aysan, 2007:18). İyi bir kurumsal yönetimin işletmelerde etkin bir iç kontrol sisteminin kurulması ve bu sistemin işleyişinin sağlanmasında etkisi büyüktür (Cengiz ve Aslanoğlu, 2017: 41; Chen, Knechel, Marisetty, Truong ve Veeraraghavan, 2017: 47; Danescu, Pronzan ve Prozan, 2015: 592). İç kontrol yapısının banka üst yönetimleri tarafından destekleniyor olmaları bankalar açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir (Alpaslan, 2015: 56).

Kurumsal kültür de işletme içerisinde tesis edilen iç kontrol sistemini doğrudan etkileyen faktörlerden birisidir (Erdoğan, 2009: 35; Tüm ve Reyhanoğlu, 2015: 404). Kurumsal kültür, bir kurumda çalışanların davranışlarını belirleyen ve örgütsel davranışlarını yönlendiren (Uzoğlu, 2001: 342) kurallar, davranışlar, tutumlar, inançlar, değerler, iş yapma biçimleri ve alışkanlıklar bütünü olarak tanımlanabilir (Erdem ve Dikici, 2009: 206). Kurumsal kültür işletme çalışanlarının olayları, kuralları ya da değişimi nasıl algıladıklarını ve bunlara karşı nasıl tepki verdiklerini belirleyen başat olgulardan birisidir. Kurumsal kültür bir kurumu diğer kurumlardan ayıran işletme kişiliğinin önemli unsurlarından biridir. Firmaların bir kültür geliştirmesinde ekonomik çıkarları bulunmaktadır. Deneysel araştırmalar, kurum kültürünün mali kararları etkilediğini doğrulamaktadır (McNulty ve Akhigbe, 2016: 2). Bir kurumda bütün çalışanların paylaştığı ortak bir kültürün mevcudiyeti güçlü bir kontrol ortamının var olması anlamına geldiğinden, işletmede etkin işleyen bir iç kontrol sisteminin varlığının güvence altına alınma seviyesi de yükselmektedir (Erdoğan, 2009: 35; Tüm ve Reyhanoğlu, 2015: 404-405). Bankalar da diğer tüm kuruluşlar gibi kurumsal kültürlerinin etkisi atındadırlar. Merkezinde bankaların olduğu küresel krizlerin temelinde kurum kültürü ve iç kontrol olduğu görülmektedir (Pfister 2009, aktaran Ertuğrul, 2013: 66).

İç kontrolü etkileyen faktörler yanında iç kontrol tarafından etkilenen de pek çok faktör bulunmaktadır. İhtiyatlılık<sup>5</sup> ve finansal raporların kalitesi bu kapsamda sayılabilir.

Genel olarak ihtiyatlılık, işletmenin olası riskleri göz önüne bulundurarak temkinli davranmasını ve muhasebeye ilişkin süreçlerin de bu anlayışa uygun biçimde gerçekleştirilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. İhtiyatlılık, muhtemel risklere karşı tedbirli davranmanın bir sonucu olarak, olası gider ve zararlar için işlem yapılmasını, buna karşılık, olası gelir ve kârlar için gerçekleşme dönemi gelmeden önce hiçbir işlem yapılmaması ilkesidir (Erdoğan ve Çubukçu, 2010: 54). İhtiyatlılık varlıklar ve kârın olası çeşitli değerleri arasından en düşük olanıyla, borçların ve giderlerin ise olası çeşitli değerlerinden en yüksek olanı ile raporlanmasıdır (Cemalcılar ve Önce, 1999: 59). Bir başka biçimiyle ihtiyatlılık, kullanılacak raporlama teknikleri içinde daha az iyimser olanın tercih edilmesi gereğine vurgu yapmaktadır (Aktürk ve Acar, 2012:

süreçlerine ilişkin açıklık, şeffaflık, hesap verilebilirlik, adalet ve ahlaki standartlara uyuma vurgu yapan bir kavramdır ("Yönetişim ve Kurumsal Yönetim", www.turkwet.biz).

<sup>5</sup> Literatürde kimi çalışmalarda ihtiyatlılık kavramı yerine "tutuculuk" veya "muhasebe ihtiyatlılığı" kavramları kullanılmaktadır.

19). Bununla birlikte ihtiyatlılığın taraflı bilgi sunulmasına sebep olacağını öne sürerek bu ilkeye karşı görüş bildiren taraflar da bulunmaktadır. Onlara göre olası kazançlar hakkında bilgi sahibi olmak, olası kayıplar hakkında bilgi sahibi olmak kadar önemlidir. İhtiyatlılık taraftarlarıysa kazançların doğrulanmasından kayıpların doğrulanmasından daha zor olduğunu belirterek, kazançların kesin kanıtlar olmadan finansal tablolara alınmaması gerektiğini savunmaktadırlar (Erdoğan ve Çubukçu, 2010: 54-55). İhtiyatlılıkla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, bazı çalışmalar, ihtiyatlılığın, bilgi asimetrisini hafiflettiğini, sermayenin borç maliyetini düşürdüğünü ve yönetimin daha verimli yatırım kararları vermesini sağladığını gösterirken, bazı çalışmalar ise, ihtiyatlılığın, kazançların kalıcılığını ve öngörülebilirliğini düşürdüğünü, analizcinin tahmin kesinliğini azalttığını ve doğru değerlendirme yeteneğini azaltabileceğini göstermektedir (Ruch ve Taylor, 2015: 18-19).

İç kontrol sisteminin en temel amaçlarından biri finansal raporların kalitesini ve güvenliğini sağlamaktır. Finansal raporlar, ilgili taraflarca paylaşılması zorunlu ya da ihtiyari seçili finansal bilgileri -ve bir yönüyle iç kontrol sisteminin başarısını- göstermek üzere hazırlanan tablolar, açıklamalar ve eklerdir. Finansal raporlama, dışarıdaki taraflara bir şirketin finansal muhasebe bilgilerinin verildiği bir iletişim sürecidir (Afiah ve Azwari, 2015: 812). Finansal raporlamanın amacı, mevcut ve potansiyel yatırımcılara, borç verenlere ve kredi veren diğer taraflara bu raporlamayı yapan işletmeye ilişkin kaynak sağlama kararlarını verirken faydalı olacak finansal bilgileri sağlamaktır (KGK, 2017). Güçlü bir iç kontrol sistemi, bilgi asimetrisini hafifletebilmekte; yüksek kalitede ve güvenilir finansal raporlamaya yardımcı olmakta; işlemlerin kanun ve yönetmeliklere uygun olmasına katkı sağlamaktadır (Baskıcı, 2015: 177; Dickins ve Fay, 2017: 117; Shi ve Wang, 2012: 92).

## **LİTERATÜR ve ARAŞTIRMA MODELİ**

### **Kurumsal Yönetişim ve İç Kontrol İlişkisi**

Literatürde kurumsal yönetişimin kalitesini belirlemek için çeşitli değişkenler kullanılmaktadır. Bu değişkenlerin belli başlıları, yönetim kurulundaki üye sayısı, yönetim kurulundaki bağımsız üye sayısı, yönetim kurulundaki kadın üye sayısı, tepe yönetimi ikilemi (yönetim kurulu başkanı ile genel müdürün aynı kişi olması), kurumsal yatırımcıların varlığı ve sermaye payları, yönetim kurulu üyelerinin ve yöneticilerin sahiplik payı, halka açıklık oranı, denetim komitesinin yapısı, denetim firmasının büyüklüğü olarak sayılabilir (Cengiz ve Arslanoğlu, 2017: 42-46). Hoitash, Hoitash ve Bedard (2009) yaptıkları araştırmada yönetim kurulu ve denetim komitesi özelliklerinin iç kontrol kalitesiyle ilişkili olduğu sonucuna varmışlardır. Cortesi, Tettamanzi ve Corno (2009) denetçiler üzerinden kurumsal yönetişimin etkinliğini tanımlamayı tercih ettikleri araştırma sonucuna göre kurumsal yönetişim iç kontrol sistemini etkilemektedir. Elbannan (2009) yaptığı araştırmada iç kontrol zayıflıklarının işletme için pek çok olumsuz finansal sonuç doğuracağını belirttikten sonra kurumsal yönetişim gücünün iç kontrol kalitesi ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Sarens ve Christopher (2010) zayıf kurumsal yönetişim yönergelerinin zayıf iç kontrol sistemlerini de beraberinde getirdiğini ifade etmiştir. Mitra, Jaggi ve Hossain (2012) kurumsal sahiplik özellikleri ile iç kontrol zayıflıkları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırma sonuçlarına göre, yönetişim mekanizmasının bir parçası olan kurumsal sahiplik özellikleri iç kontrol sorunlarını derhal düzeltme ve finansal bilgilerin güvenilirliğini artırmada kritik bir rol oynamaktadır. Danescu vd. (2015) kurumsal yönetişimin muhasebe bilgi sistemini ve iç kontrol yapısını belirlediğini belirttiktedirler. Agyei-Mensah (2015) kurumsal yönetişim faktörlerinin iç kontrol bilgilerinin açıklanmasına etkilerini araştırdıkları çalışmada yönetim kurulu bağımsızlığının iç kontrol sisteminin kalitesini ve şeffaflığını arttırdığını göstermiştir. Baskıcı (2015) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre kurumsal yönetim

uygulamalarıyla iç kontrol sistemi arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Chen vd. (2017) yaptıkları çalışma sonucunda yönetim kurulu bağımsızlığının iç kontrol zayıflıklarının açıklanmasının önüne geçtiğini, liderlik tipinin iç kontrol şeffaflığını etkilediğini ve yönetim kurulu bağımsızlığının iç kontrol zayıflıklarının zamanında iyileştirilmesiyle ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Cengiz ve Arslanoğlu'nun (2017) kurumsal yönetim ve iç kontrol sisteminin şeffaflığı arasındaki ilişkileri inceledikleri araştırma sonuçlarına göre işletmelerde kurumsal yönetim uygulamalarının etkinliği arttıkça, iç kontrol sisteminin etkinliği de o derece artmaktadır. Onlara göre etkin kurumsal yönetim uygulamaları olan şirketlerde zayıf iç kontrol sistemlerine rastlanma ihtimali düşük olmaktadır. Bu açıklamalar ışığında kurumsal yönetişimin iç kontrol sistemini pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

**H1: Kurumsal yönetişimin iç kontrol kalitesi üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.**

Bununla birlikte iç kontrol sisteminin kurumsal yönetişim kalitesini belirlediğini gösteren çalışmalar da literatürde mevcuttur. Ping ve Wen-Hua'nın (2007) kurumsal yönetişim ile iç kontrol sistemi arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında iç kontrol sistemi ile kurumsal yönetişimin birbirlerinden farklı iki olgu olduğu fakat birbirlerini etkileyip destekledikleri sonucuna varmışlardır. Onlara göre yönetim kurulunun bağımsızlığının güçlendirilmesi, yönetim kurulundaki bağımsız üye sayısının artırılması, bağımsız denetim komitesinin kurulması iç kontrol yapısını güçlendirirken; iç kontrol sistemi içinde olan yetki devri ve kontrolü, iç denetim ve bütçe kontrol sistemi de kurumsal yönetişim anlayışının gerçekleşmesini teşvik etmektedir (Baskıcı, 2015: 170). Njanike, Mutengezanwa ve Gombarume (2011) finans kuruluşları üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda iç kontrolleri etkin bir şekilde uygulamamanın kötü kurumsal yönetişime önemli ölçüde katkıda bulunduğunu ortaya çıkarmışlardır. Ergin, Selimoğlu ve Tolkun (2016) yaptıkları araştırmanın sonuç bölümünde iç kontrol sisteminin kurumsal amaçlara ulaşılmasında etkin bir kontrol oluşturarak kurumsal yönetişim kalitesine doğrudan katkı sağladığını belirtmişlerdir. Rae, Sand ve Subramaniam (2017) yaptıkları çalışmayla, iç kontrol yapısının, bir kuruluşun kurumsal yönetişim kalitesini artırmak ve güçlendirmek için bir temel oluşturmaya yardımcı olacağı sonucuna varmışlardır.

Diğer taraftan Subanidja, Saputra, Magdalena, Wahyuningsih ve Siswanti (2013), Madison, Gregory, Friesen, ve Horner (2015) de yaptıkları çalışmalarla bankacılık sektöründe kurumsal yönetişim ve kurumsal kültür etkileşimini test etmişlerdir. McNulty ve Akhigbe (2016), kurumsal yönetişim ve kurumsal kültürün iç kontrol sistemine etkilerini inceledikleri araştırma modelinde kurumsal yönetişim ile kurumsal kültür etkileşimini de değerlendirmişlerdir. Kurumsal yönetişim kurumsal kültürü önemli ölçüde etkilerken, kurumsal kültür de kurumsal yönetişim üzerinde etki yapmaktadır.

Acar ve Aktürk (2009) yaptıkları araştırmanın sonuç bölümünde ihtiyatlılık kavramının doğru algılanıp uygulanabilmesi için kurumsal yönetişim anlayışının doğru algılanıp uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir. Yunos, Ahmad ve Sulaiman (2014), Marzuki ve Wahab (2016) yaptıkları araştırmalarla kurumsal yönetişim unsurlarının ihtiyatlılıkla ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Tuan (2016) ise denetim komitesinin özellikleri ile ihtiyatlılık arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada, denetim komitesinde bulunan meşgul üye sayısının ihtiyatlılık uygulamalarını artırdığını tespit etmiş, buna karşılık denetim komitesinin diğer özelliklerinin ihtiyatlılığı etkilediğini gösterir kanıtlara ulaşamamıştır.

Hoitash vd. (2009) yaptıkları çalışmayla kurumsal yönetişimin finansal raporlar üzerinde etkisini göstermişlerdir. Samaha, Dahawy, Abdel-Meguid ve Abdallah (2012) kurumsal yönetişim özelliklerinin kurumsal internet raporlaması üzerine etkilerini inceledikleri araştırma sonuçlarına göre, kurumsal yönetişimin özellikleri finansal

raporların kalitesini etkilemektedir. Karğın, Aktaş ve Arıcı (2015) yaptıkları çalışmayla kurumsal yönetim uygulamalarının finansal raporların kalitesini arttırdığını tespit etmişlerdir. Marzuki ve Wahab (2016) da benzer şekilde kurumsal yönetim özelliklerinin finansal raporlama uygulamalarının niteliğini belirlediğini göstermişlerdir.

### **Kurumsal Kültür ve İç Kontrol İlişkisi**

Kurumsal kültür, işletmenin ilk kuruluş anından itibaren mevcut olmayıp, zamanla ve deneyimle olgunlaşarak evrimleşen bir olgudur. Gelişmiş, istikrarlı ve başarılı kuruluşlarda kurum kültürü de zaman içinde olgunlaşmakta ve etkin işleyen bir iç kontrol sistemini de beraberinde getirmektedir. Diğer bir ifadeyle gelişen, istikrarlı ya da zirvedeki bir kurumun bulunduğu konumu ve gelecekte bulunacağı yeri, kültür ve iç kontrolün etkileşimi belirlemektedir (Root 1998, aktaran Erdoğan, 2009: 35). Pfister (2009), kurumsal kültürün iç kontrole etkisini incelediği kitabında kurumsal kültürün dış çevreyle ilişkisini belirleyen üç etkenden bahsetmektedir. Bunlar açıcı etkenler, kapatıcı etkenler ve güçlendirici etkenlerdir. Açıcı etkenler kurumsal kültürü iç ve dış çevrenin etkisine açık hale getirmekte; kapatıcı etkenler kurumsal kültürü etkileşime kapatmakta; güçlendirici etkenler ise koşullara göre kurumsal kültürü etkileşime açık ya da kapalı hale getirmektedir. Bu etkenlerin her birinin kendilerine has avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. İç kontrolün etkinliğinin sağlanabilmesi için bu etkenlerin optimal bir bileşimine ihtiyaç vardır. Optimal bir bileşim, katı kuralları yumuşatırken, aşırı serbestliği de kontrol altına almaktadır (Pfiser 2009, aktaran Ertuğrul, 2013: 66-69). Vasile ve Croitoru (2015), iç kontrol sisteminin kurumsal kültüre bağlı olarak biçimlendiğini ifade etmektedirler. Ertuğrul (2013) kurumsal kültür ve iç kontrol etkileşimini test etmek için 100 katılımcıyla anket tekniği kullanarak yürüttüğü araştırmanın sonuçlarına göre kurum kültürü ve iç kontrol bileşenleri ilişki halindedir. McNulty ve Akhigbe (2016), kurumsal yönetim ve kurumsal kültürün iç kontrol sistemini etkilediğini, zayıf iç kontrol sisteminin de operasyonel riski ve bankalara karşı açılan davaları arttırdığını gösteren araştırma modeline dayanarak yürüttükleri çalışmada iki tip kurumsal kültür tipinden bahsetmektedirler. Muhafazakar (Conservative) kurumsal kültür tipinde güçlü iç kontroller, kapsamlı politikalar ve prosedürler gözlenirken; agresif (Aggressive) kurumsal kültür tipinde daha zayıf iç kontroller, daha az kapsamlı politikalar ve prosedürler gözlenmektedir. Literatürde kurumsal kültürün iç kontrol sistemi üzerine etkilerini belirleyen ampirik çalışmalara pek rastlanmamaktadır (Ertuğrul, 2013: 66). Buna rağmen kurumsal kültürün iç kontrol sistemini etkileyebileceğine dönük teorik alt yapı mevcuttur. Kurumsal kültürün işletme süreçlerini etkilediği varsayımı altında iç kontrolün de kurumsal kültürün etkisi altında olduğu söylenebilir.

#### **H2: Kurumsal kültürün iç kontrol kalitesi üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.**

Tüm ve Reyhanoğlu (2015) ise iç kontrol ve kurumsal kültürün etkileşimini tespit etmek amacıyla 9 imalat işletmesinden anket tekniği ile topladıkları verilerin sonuçlarına göre iç kontrol sistemlerinin varlığı kurumsal kültürü olumlu yönde etkilemektedir. Kurumsal kültür bir organizasyonun kontrol çevresinin bir parçasıdır, ancak aynı zamanda politika ve prosedürler, bilgiye erişim kolaylığı ve izleme faaliyetlerinin sonuçlarına yanıt verme gibi iç kontrolün diğer bileşenlerini de kapsar. Bu nedenle kültür, hem kontrol ortamı ve iç kontrolün diğer bileşenleri tarafından etkilenmekte, hem de onları etkilemektedir (COSO, 2011: 26).

### **İç Kontrol ve İhtiyatlılık İlişkisi**

İhtiyatlılığın ölçülmesinde farklı yöntemler kullanılabilirle birlikte sıklıkla hisse başına kar ile hisse senedi getirisi ilişkisi (Acar ve Aktürk, 2009) veya piyasa değerinin defter değerine oranı (Tuan, 2016) kullanılmaktadır. Goh ve Li (2011) iç kontrollerle

İhtiyatlılık arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre, maddi zayıflıkları olan firmalar bu gibi zayıf yönleri olmayan firmalardan daha az ihtiyatlılık göstermektedirler. Ayrıca maddi zayıflıklarını düzelteren firmalar maddi zayıflıklarına sürdüren firmalara kıyasla daha fazla ihtiyatlılık göstermektedirler. Onlara göre sağlam iç kontrol sistemleri ihtiyatlılığı kolaylaştıran bir mekanizma olarak çalışmaktadır. Mitra vd. (2013) iç kontrol zayıflıkları ve ihtiyatlılık arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırma sonuçlarına göre 2002 yılından sonra getirilen düzenlemelerle<sup>6</sup> iç kontrol zayıflıklarını azaltan işletmeler daha fazla ihtiyatlılık sergilemeye başlamışlardır. Araştırma ayrıca, 2002 sonrası gelen düzenlemelerle iç kontrol zayıflığı bulunan firmaların iç kontrol zayıflığı bulunmayan firmalar göre daha fazla ihtiyatlılık sergilediğini göstermektedir. Wang, Chen, Zhou ve Jin (2014) finans şirketleri üzerinden iç kontrolün kalitesiyle ihtiyatlılık arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptıkları araştırma sonucuna göre, iç kontrol ne kadar güçlü olursa ihtiyatlılık da o kadar yüksek olmaktadır. Üstelik bu sonuçlar diğer endüstrilerle de benzerlik göstermektedir. Yunos vd. (201) yaptıkları çalışma sonuçlarına göre, iyi bir iç yönetim yapısı muhasebe ihtiyatlılığı gibi diğer yönetim mekanizmalarını teşvik edebilmekte ve dolayısıyla kurumsal yönetimi güçlendirebilmektedir. Ji, Lu ve Qu (2016) iç kontrol zayıflıklarının muhasebe ihtiyatlılığına etkisini araştırdıkları çalışma sonuçlarına göre, iç kontrol zayıflıkları ihtiyatlılığı olumsuz yönde etkilemektedir. Onların elde ettiği sonuçlara göre hem muhasebeyle ilgili (muhasebe kontrolü) iç kontrol zayıflıkları hem de muhasebe dışı (yönetimsel kontrol) iç kontrol zayıflıkları ihtiyatlılığı olumsuz yönde etkilemektedir. Araştırmacılar, ihtiyatlılıkla iç kontrol raporlarının ek güvence talebi arasında tamamlayıcı bir ilişki olduğunu, iç kontrol raporlarının ek güvence talebinin iç kontrol zayıflıklarının ihtiyatlılık üzerindeki olumsuz etkilerini azaltabileceğini göstermişlerdir. Bununla birlikte Altamuro ve Beatty (2010) yaptıkları çalışmada iç kontrol düzenlemelerinin ihtiyatlılığın azalmasına kaynaklık edebileceğini göstermişlerdir. Literatürde, iç kontrolün ihtiyatlılıkla ilişkisini gösteren araştırma sayısı kısıtlı olmakla birlikte, muhasebe teorisi çerçevesinde, güçlü iç kontrol sistemlerinin ihtiyatlı muhasebe raporlarının oluşturulmasına teşvik sağlayabileceği söylenebilir (Goh ve Li, 2011: 979).

### **H3: İç kontrol kalitesinin ihtiyatlılık üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.**

Bununla birlikte Mohammadı, Heyranı ve Golestani (2013) ihtiyatlılığın muhasebe bilgilerinin kalitesi üzerine etkilerini araştırmak amacıyla yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre, ihtiyatlılık muhasebe bilgilerinin kalitesine ve dolayısıyla finansal raporların kalitesine pozitif yönde etki etmektedir. Tuan (2015) yaptığı araştırmanın sonuç bölümünde ihtiyatlılığın varlığının finansal raporlama kalitesinin önemli bir unsuru olduğunu belirtmiştir. Marzuki ve Wahab (2016) yaptıkları araştırma sonucunda ihtiyatlılığın finansal raporların kalitesini belirlediğini göstermişlerdir.

### **İç Kontrol ve Finansal Raporların Kalitesi İlişkisi**

Finansal raporlama kalitesinin ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Muhasebe literatürü incelendiğinde, konunun ele alınış biçimine göre farklı tanımlamalar yapıldığı görülmektedir. En yaygın yaklaşımlardan biri “kar kalitesi” üzerinedir. Literatürde kar kalitesinin ölçümünde kullanılan ölçütler oldukça çeşitli olmakla birlikte, “karların sürekliliği” sıklıkla kullanılan ölçme yöntemlerinden biridir (Kargın vd., 2015: 506-507) Mevcut literatür, iç kontrolün finansal raporlama kalitesi ve bilgi

<sup>6</sup> “ABD’de 2000’li yılların başında yaşanan muhasebe ve denetim skandallarının (Enron, Worldcom) ardından şirketlerin finansal raporlamaları üzerindeki kontrollerin iyileştirilmesi ve aynı zamanda etkin kurumsal yönetimin desteklenmesi amacıyla, 2002 yılında Sarbanes-Oxley Yasası (SOX) olarak bilinen “Halka Açık Şirketler Muhasebe Reformu ve Yatırımcıyı Koruma Yasası” kabul edilmiştir”(Kargın vd., 2015: 503). “Bu düzenlemeler sonucunda oluşan yeni yönetim anlayışı doğrultusunda, iç denetim ve kurumsal yönetim birlikte hem yönetime hem de pay ve menfaat sahiplerine güvence sağlamaktadır (Erdoğan ve Çubukçu, 2010: 60).



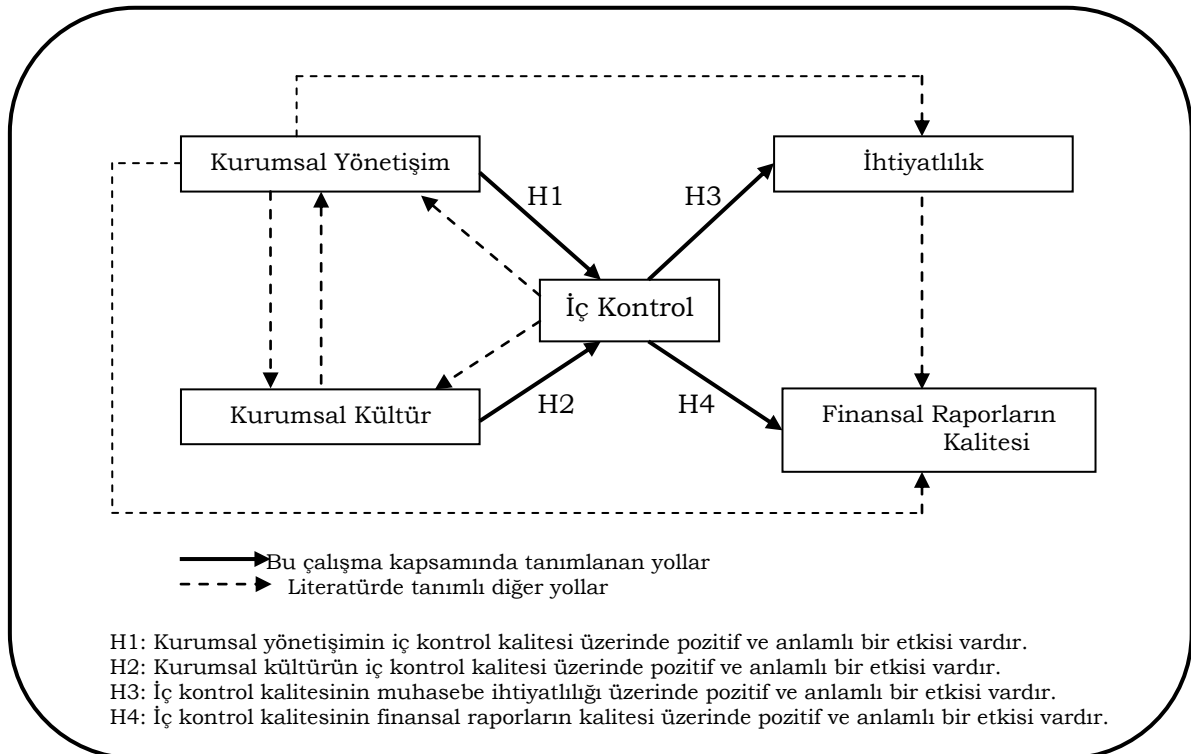
riski üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde araştırmıştır (Gao ve Jia, 2016: 784). Hoitash vd. (2009) iç kontrol sistemi zayıflıklarının finansal raporların kalitesini olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermişlerdir. Elbanna (2009) yaptığı araştırmanın sonuç bölümünde finansal raporlama üzerindeki güçlü bir iç kontrolün, -bilgi riskini ve kredi notunu etkileyen- güvenilir finansal tabloların hazırlanması için gereklilik olduğunu belirtmektedir. Altamuro ve Beatty (2010) yaptıkları araştırma sonuçlarına göre iç kontrol sistemindeki iyileşmeler bankacılık sektöründeki finansal raporlamanın kalitesinde iyileşmelere yol açmaktadır. Shi ve Wang (2012) yaptıkları çalışmada etkisiz bir iç kontrolün finansal raporlamanın kalitesini düşürerek bilgi asimetrisinin arttırdığını ifade etmektedirler. Donelson, Ege ve McInnis (2017) zayıf iç kontrollerin üst düzey yöneticilerde finansal raporlama sahtekarlığı riskini artırıp arttırmadığını ve nasıl arttırdığını araştırdıkları çalışma sonuçlarına göre iç kontrol sistemindeki zayıflıklarla gelecekte oluşabilecek sahtekarlıklar arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre zayıf iç kontrol, yöneticilere sahtekarlık yapabilme şansı tanımakta ya da raporlama kalitesinin ve bütünlüğünün önemli görülmediği bir yönetim anlayışına işaret etmektedir. Gao ve Jia (2016) zayıf iç kontrole sahip kurumlarda finansal raporların kalitesinin etkilendiğini göstermişlerdir.

**H4: İç kontrol kalitesinin finansal raporların kalitesi üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır.**

### Araştırma Modeli ve Hipotezler

Şekil 1'de bu araştırma kapsamında tanımlanan ilişkiler ve bunlara bağlı hipotezlerle; yine, literatürde tanımlı alternatif ilişkiler gösterilmeye çalışılmıştır.

**Şekil 1. Araştırma Modeli**



Şekil 1'de de görüleceği üzere kurumsal yönetişim, iç kontrol kalitesini, kurumsal kültürü, ihtiyatlılığı ve finansal raporların kalitesini etkilerken; iç kontrol ve kurumsal kültür tarafından da etkilenmektedir. Kurumsal kültür, iç kontrolü ve kurumsal yönetişimi etkilerken, gerek iç kontrolden gerekse kurumsal yönetişimden

etkilenmektedir. İç kontrol, ihtiyatlılık ve finansal raporların kalitesini etkilemektedir. İhtiyatlılık ise finansal raporların kalitesini etkilemektedir. Yukarıda değişkenler arasındaki ilişkilerin tanımlandığı yolların tamamına ilişkin literatür desteği bulunmaktadır ve bu yolların her birini hipotezlerle test etmek mümkündür. Ayrıca değişkenler arasındaki aracılık ilişkileri de değerlendirilmeye açıktır.

## **SONUÇ VE TARTIŞMA**

Günümüz dünyasında bankalar ekonomik ve sosyal hayatın önemli aktörlerinden biridir. Dolayısıyla, ekonomik ve sosyal yapının tüm bileşenleri güvenilir ve istikrarlı bir bankacılık sistemine sahip olmayı istemektedirler. Bankacılık sisteminde güven ve istikrarın sağlanmasına katkı yapan önemli faktörlerden biri de iç kontroldür. İç kontrol, işletme amaçlarının gerçekleştirilmesi, varlıkların korunması, hata ve hilelerin önlenmesi, bilgi asimetrisinin önüne geçilmesi, finansal raporların kalitesinin yükseltilmesi, ilgili ulusal ve uluslararası mevzuata uygun faaliyette bulunulması gibi pek çok önemli beklentinin karşılanmasına dönük alınan önlemler ve uygulamalar bütünüdür.

İç kontrol kalitesi pek çok faktörün etkisi altında biçimlenirken pek çok faktörü de biçimlendirmektedir. Kurumsal yönetim bu faktörlerden biridir. Kurumsal yönetim, yönetim süreçlerine eşitlik, şeffaflık, hesap verilebilirlik ve sorumluluk anlayışlarının hakim olmasını ifade etmektedir. Yapılan pek çok araştırma kurumsal yönetim unsurlarının niteliğinin iç kontrol kalitesini etkilediğini gösterir kanıtlar sunmaktadır. Bununla birlikte iç kontrol kalitesinin de kurumsal yönetim üzerinde etkilerini gösteren çalışmalar literatürde bulunmaktadır. İç kontrol yapısını etkileyen ve ondan etkilenen bir başka değişkense kurumsal kültürdür. Kurumsal kültür, bir bütün olarak işletmenin iş yapış biçimini belirleyen, olaylara ve değişime verdiği tepkiyi şekillendiren kurallar, davranışlar, tutumlar, inançlar ve değerler bütünüdür. Kurumsal kültür ve iç kontrol etkileşimini sınavan çalışma sayısı literatürde fazla olmamakla birlikte bu ilişkilerin varlığını gösteren teorik alt yapı mevcuttur.

İç kontrolü doğrudan etkileyen değişkenler olduğu gibi, iç kontrolün doğrudan etkilediği değişkenler de bulunmaktadır. İhtiyatlılık ve finansal raporların kalitesi bu kapsamda sayılabilir. İhtiyatlılık, olası riskleri en aza indirebilmek amacıyla muhasebeleştirme süreçlerinde olası zararların muhasebeleştirilmesi buna karşılık olası karların gerçekleşmeden muhasebeleştirilmemesini ifade etmektedir. Finansal raporlar ise, işletmeye ilişkin finansal bilgilerin özetlenerek ilgili taraflara sunulmasını sağlayan dokümanlardır. İç kontrolün gerek ihtiyatlılığı gerekse finansal raporların kalitesini etkilediğini gösterir çalışmalar literatürde bulunmaktadır.

Ayrıca, yukarıda ifade edilmeye çalışılan ilişkiler dışında söz konusu değişkenler arası -literatürde yer bulan- başka ilişkiler de tanımlamak mümkündür. Bu kapsamda, kurumsal yönetim, kurumsal kültürü, ihtiyatlılığı ve finansal raporların kalitesini etkilemekte; kurumsal kültürden ise etkilenmektedir. İhtiyatlılık ise finansal raporların kalitesini etkilemektedir. Bankacılık muhasebesinde iç kontrolün önemi üzerinden çok değişkenli bir model önerisi geliştirmek amacıyla yapılan bu çalışma kapsamında tanımlanan yolların tamamı ampirik çalışmalar yoluyla sınanmaya açıktır.

## **KAYNAKÇA**

- Acar, D. ve Aktürk, A. (2009). Muhasebede ihtiyatlılık kavramı ve İMKB sınav endeksinde işlem gören işletmelerde ihtiyatlılık üzerine bir araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 1, 77-90.
- Afiah, N. N. ve Azwari, P. C. (2015). The effect of the implementation of government internal control system (GICS) on the quality of financial reporting of the local government and its impact on the principles of good governance: a research in

- district, city, and provincial government in South Sumatera. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol. 211, 811-818.
- Ageyi-Mensah, B. K. (2015). Internal control information disclosure and corporate governance: evidence from an emerging market. *Corporate Governance*, Cilt: 16, Sayı: 1, 79-95.
- Akbulut, E. ve Agun, C. (2015). Trakya Bölgesi'nde ayçiçek yağı sektöründe iç kontrol ortamının varlığının ölçülmesi. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, s. 34-56.
- Aktürk, A. ve Acar, D. (2012). Muhasebede ihtiyatlılık kavramı ve temelleri. *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 113, 17-38.
- Aktürk, A. ve Kılıç, R. (2015). İşletme yöneticilerinin iç kontrol yanlışları: Antalya gıda üretim sektöründe bir araştırma. *Journal of Yasar University*, 10 (39), 6555-6611.
- Akwaa-Sekyi, E. K. ve Gene, J. M. (2016). Effect of internal controls on credit risk among listed Spanish banks. *Intangible Capital*, 12 (1), 357-389.
- Alpaslan, H. İ. (2015). *Bankalarda iç kontrol sistemi*, Yalın Yayıncılık, İstanbul.
- Altamuro, J. ve Beatty, A. (2010). How does internal control regulation affect financial reporting? *Journal of Accounting and Economics*; Cilt: 49, 58-74.
- Apak, S., Erol, M., Aslan, M. ve Gül, H. (2016). İç kontrol yapısının kurumsal yönetimde artan önem ve önceliği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, International Congress Of Management Economy And Policy. 399-410.
- Aysan, M. A. (2007). Kurumsal yönetim ve muhasebe. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 35, , ss. 17-24.
- Baskıcı, Ç. (2015). Kurumsal yönetim uygulamalarında iç kontrol sisteminin önemi: Borsa İstanbul şirketleri üzerine bir araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 25, 163-180.
- Casu, B., Girardone, C. ve Molyneux, P. (2006). *Introduction to banking*. Prentice Hall, Pearson Education Limited, England.
- Cortesi, A., Tettamanzi, P. ve Corno, F. (2009). Empirical evidence on internal control systems and corporate governance in Italy. *Journal of Management and Governance*, 13(1-2), 75-100.
- Cemalçılar, Ö. ve Önce, S. (1999). *Muhasebenin kuramsal yapısı*. T.C. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, No:150, Eskişehir.
- Cengiz, S. ve Aslanoğlu, S. (2017). İç kontrol sisteminin şeffaflığı ve kurumsal yönetim uygulamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Borsa İstanbul'da bir uygulama. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 20, 40-59.
- Chen, Y., Knechel, W. R., Marisettey, V. B., Truong, C. ve Veeraraghavan, M. (2017). Board independence and internal control weakness: Evidence from SOX 404 disclosures. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Cilt: 36, Sayı 2, 45-62.
- Cho, M. ve Chung, K. (2016). The effect of commercial banks' internal control weaknesses on loan loss reserves and provisions, *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 12, 61-72.
- COSO. (2011). *Internal control-integrated framework*. [http://www.felaban.net/archivos\\_boletines\\_clain/archivo20140723210329PM.pdf](http://www.felaban.net/archivos_boletines_clain/archivo20140723210329PM.pdf) (Erişim Tarihi: 15.09.2017).
- Danescu, T.; Pronzan, M. ve Prozan, R. D. (2015). Perspectives regarding accounting - corporate governance - internal control. *Procedia Economics and Finance*, Cilt: 32, 588-594.
- Dickins, D. ve Fay, R. G. (2017). COSO 2013: Aligning internal controls and principles. *Issues in Accounting Education*, Volume: 32, Number: 3, 117-127.

- Donelson, D. C., Ege, M. S. ve McInnis, J. M. (2017). Internal control weaknesses and financial reporting fraud. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Volume: 36, Number 3, 45-69.
- Doyrangöl, N. C. (2002). İşletme çevresindeki olumsuz gelişmeler karşısında iç denetimin yeri ve önemi. *Mali Çözüm*, Sayı:60. <http://www.istanbulsmmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=1&Yid=60> (Erişim Tarihi: 12.09.2017)
- Elbannan, M. A. (2009). Quality of internal control over financial reporting, corporate governance and credit ratings. *International Journal of Disclosure and Governance*, Vol. 6, 2, ss. 127-149.
- Erdem, O. ve Dikici, M. (2009). Liderlik ve kurum kültürü etkileşimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 29, 198-213.
- Erdoğan, N. ve Çubukçu, S. (2010). Tutuculuğun kurumsal yönetim anlayışı üzerindeki etkileri. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Sayı: 32, s. 53-66.
- Erdoğan, S. (2009). İç kontrol sistemi: kamu iktisadi teşebbüsleri için iç kontrol model önerisi. *planlama uzmanlığı tezi*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Ankara. <http://strateji.akdeniz.edu.tr/wp-content/uploads/2016/10/uzmanlik-tezi-1.pdf> (Erişim Tarihi: 14.09.2017).
- Ergin, H., Selimoğlu, S. K. ve Tolkun, A. (2016). KİT'lerde kurumsal yönetim etkinliğinin arttırılmasında iç kontrol ve iç denetim faaliyetlerinin rolü: bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 49, 1-28.
- Ertuğrul, A. N. (2013). İç kontrol ile kurum kültürü ilişkisi ve Anadolu Üniversitesi araştırması. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, 63-100.
- Fernández-Laviada, A., Martínez-García, F. J. ve Del Corte, J. M. (2008). Internal control of derivatives usage by spanish savings banks: an empirical survey. *Revista de Contabilidad: Spanish Accounting Review*, 10 (2), 127-164.
- Gao, X. ve Jia, Y. (2016). Internal control over financial reporting and the safeguarding of corporate resources: evidence from the value of cash holdings. *Contemporary Accounting Research*, Vol: 33 No: 2, 783-814.
- Goh, B. W. ve Li, D. (2011). Internal controls and conditional conservatism. *The Accounting Review*, Vol. 86, No. 3, 975-1005.
- Gül, M. ve Kaban, İ. (2015). Bankalarda iç kontrol - iç denetim ilişkisi ve bir uygulama. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Sayı: 45, 89-111.
- Hoitash, U., Hoitash, R. ve Bedard, J. C. (2009). Corporate governance and internal control over financial reporting: a comparison of regulatory regimes. *The Accounting Review*, Cilt: 84, Sayı: 3, 839-867.
- Ji, X., Lu, W. ve Qu, W. (2016). Internal control weakness and accounting conservatism in China. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 31 No. 6/7, 688-726
- Karğın, M., Aktaş, R. ve Arıcı, N. D. (2015). Kurumsal yönetimin finansal raporlama kalitesindeki rolü: Borsa İstanbul üzerine karşılaştırmalı bir uygulama. *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt:22, Sayı:2, 501-519.
- KGK. (2017). *Finansal raporlamaya ilişkin kavramsal çerçeve*. [http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/F R I K C\(1\).pdf](http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/F R I K C(1).pdf) (Erişim Tarihi: 23.09.2017).
- Madison, G. W., Gregory, H. J., Friesen, C. M. ve Horner, N. E. (2015). International banking regulators propose revised corporate governance principles: reinforce board responsibilities for risk oversight and governance culture. *Journal of Taxation & Regulation of Financial Institutions*, Cilt: 28, Sayı: 4, 51-55.
- Marzuki, M. M. ve Wahab, E. A. A. (2016). Institutional factors and conditional conservatism in Malaysia: does international financial reporting standards

- convergence matter?. *Journal of Contemporary Accounting and Economics*, Cilt: 12, Sayı: 3, 191-209.
- McNulty, J. E. ve Akhigbe, A. (2016). What do a bank's legal expenses reveal about its internal controls and operational risk?. *Journal of Financial Stability*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.jfs.2016.10.001>
- Mitra, S., Jaggi, B. ve Hossain, M. (2013). Internal control weaknesses and accounting conservatism: evidence from the Post-Sarbanes-Oxley period. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 28(2), 152-191.
- Mohammadi, M. H. K., Heyrani, F. ve Golestani, N. (2013). Impact of conservatism on the accounting information quality and decision making of the shareholders and the firms listed on the Tehran stock Exchange. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, Cilt: 3, Sayı: 3, 186-197.
- Njanike, K., Mutengezanwa ve Gombarume, M. ve F. B. (2011). Internal controls in ensuring good corporate governance in financial institutions. *Annals of the University of Petrosani, Economics*, Vol. 11, Issue 1, 187-196.
- Ping, T. ve Wen-Hua, L. (2007). Research on reciprocal relationships between corporate governance and internal control. *China-USA Business Review*, Cilt: 6, Sayı:5, 1-9.
- Pfister, J. (2009). *Managing organizational culture for effective internal control from practice to theory*, Physica-Verlag, Springer, Berlin, eBook, DOI: 10.1007/978-3-7908-2340-0.
- Rae, K., Sand, J. ve Subramaniam, N. (2017). Associations among the five components within COSO internal control integrated framework as the underpinning of quality corporate governance. *Australasian Accounting Business & Finance Journal*, Cilt: 11, Sayı: 1, 28-54.
- Root, S. J. (1998). *Beyond COSO: internal control to enhance corporate governance*. New York: John Wiley&Sons Inc.
- Ruch, G. W. ve Taylor, G. (2015). Accounting conservatism: A review of the literature. *Journal of Accounting Literature*, Cilt: 34, 17-38.
- Sarens, G. ve Christopher, J. (2010). The association between corporate governance guidelines and risk management and internal control practices Evidence from a comparative study. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 25 No. 4, 288-308.
- Samaha, K., Dahawy, K., Abdel-Meguid, A. ve Abdallah, S. (2012). Propensity and comprehensiveness of corporate internet reporting in Egypt: Do board composition and ownership structure matter?. *International Journal of Accounting and Information Management*, Cilt: 20, Sayı: 2, 142-170.
- Shi, W. ve Wang, R. (2012). Dynamic internal control performance over financial reporting and external financing. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 8, 92-109.
- Subanidja, S., Saputra, A., Magdalena, P., Wahyuningsih, E. ve Siswanti, I. (2013). The impact of corporate social responsibility and good corporate governance implementation through corporate culture on the performance of rural bank industry in Jabodetabek. *Journal of Global Management*, Cilt: 6, Sayı: 1, 49-61.
- Şendurur, U. (2010). Kriz dönemlerinde bankalardaki iç kontrol sisteminin önemi ve etkinliği. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt: 12 - Sayı: 4, 155-181.
- Tekin, A. G. (2003). Kurumsal yönetim (corporate governance) hakkında. <http://www.angelfire.com/ok4/aligunertekin/200304CGHk.pdf> (Erişim Tarihi: 16.09.2017)
- Tuan, K. (2016). DENETİM komitesi özellikleri ve ihtiyatlılık arasındaki ilişki: Borsa İstanbul örneği. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, Sayı: 47, 115-130.

- Tüm, K. ve Reyhanoğlu, M. (2015). İç kontrol sisteminin örgüt kültürünü belirlemedeki rolü. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 31, 395-422.
- Uzoğlu, S. (2001). Kurumsal kimlik, kurumsal kültür ve kurumsal imaj. *Kurgu Dergisi*, Sayı: 18, 337-353. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/1458/153852.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim Tarihi: 15.09.2017).
- Vasile, E. ve Croitoru, I. (2015). Internal control management - key factor in objectives. *Internal Auditing & Risk Management*, Cilt: 10, Sayı: 4, 19-30.
- Wang, Z., Chen, Y., Zhou, Y. ve Jin, Y. (2014). An entropy testing model research on the quality of internal control and accounting conservatism: empirical evidence from the financial companies of China from 2007 to 2011. *Mathematical Problems in Engineering*, 1-9.
- Yıldırım, M. (2008). *Banka muhasebesi*, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 258, İstanbul.
- Yönetişim ve Kurumsal Yönetim. [http://www.turkvet.biz/yazi/g\\_yonetisim\\_kurumsal\\_yonetim.htm](http://www.turkvet.biz/yazi/g_yonetisim_kurumsal_yonetim.htm) (Erişim Tarihi: 14.09.2017).
- Yunos, R. M., Ahmad, S. A. ve Sulaiman, N. (2014). The influence of internal governance mechanisms on accounting conservatism. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Cilt: 164, 501-507.